

Datum: 2026-08-20
Diarienummer: KS 2026/0071
Kommunledningskontoret
Helena Meier

Missbruk av offentlig ställning – nytt brott från den 1 augusti 2026

Inledning

Det har sedan tidigare funnits ett brott som kallas tjänstefel. Tjänstefel är kopplat till begreppet myndighetsutövning. Brottet tjänstefel innebär att genom endera 1) handling eller 2) underlåtenhet åsidosätta vad som gäller för uppgiften. Eftersom handlingen eller underlåtenheten ska ske "vid myndighetsutövning" omfattar det inte all offentlig verksamhet. Det nya brottet missbruk av offentlig ställning kompletterar bestämmelsen om tjänstefel och därmed är det avsett att alla avsiktliga fel i tjänsteutövningen ska utgöra brott.

Brottet missbruk av offentlig ställning

För att det ska ske ett missbruk av offentlig ställning ska det man med avsikt gör, eller låter bli att göra,

- strida med lag eller annan författning

Syftet ska vara att

- få en otillbörlig förmån
- någon annan ska få en otillbörlig förmån eller
- otillbörligt missgynna någon annan.

Straffet för ett brott av det som kallas normalgraden är böter eller fängelse i högst två år. Är brottet grovt, är straffet fängelse i lägst ett och ett halvt år och högst sex år.

De som omfattas av det här straffansvaret är de som har

- har en offentlig tjänst = anställd i stat eller kommun
- har ett offentligt uppdrag eller = förtroendevald, inklusive fullmäktigeledamöter
- utför annan offentlig verksamhet = utför offentligt finansierad verksamhet (främst anges vård, skola, omsorg).

Innebörd i praktiken

Syftet med det nya brottet är att skydda och stärka förtroendet för den offentliga verksamheten. Det ska bidra till att upprätthålla kravet på alla som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet.

Kort sagt; vi ska varken sko oss själva eller andra eller använda vårt arbete för komma åt någon och nu blir det brottsligt att göra det.

Brottet samverkar med bestämmelserna om jäv. Vi får inte delta i handläggningen av och beslut i ärenden för att gynna oss själva, någon närstående eller någon vi företräder, lika lite som vi får göra det för att missgynna någon annan.

Det är inte meningen att felaktiga bedömningar av vad lagstiftningen innebär ska leda till straffansvar. Det uttalas tydligt i propositionen att kravet på att gärningen ska ha skett ”i strid med lag eller annan författning” innebär att det inte är fråga om att införa ett straffrättsligt ansvar för felbedömningar eller för situationer där vad som utgör gällande rätt är osäkert. Det lagstiftaren vill komma åt är de som har en offentlig ställning med uppsåt (= med flit, vett och vilja) åsidosätter lag eller annan författning. Oaktsamma eller grovt oaktsamma handlingar eller att någon försökt men misslyckats med att fullgöra sitt åtagande att agera i enlighet med lag eller författning ska alltså inte leda till straffansvar¹. Om någon, som exempel, vidtar eller underlåter att vidta en åtgärd i en situation där det saknas andra alternativ på grund av att det saknas resurser i en kommun eller om personen drivs av en vilja att göra rätt i en pressad situation. I den typen av situationer ska agerandet inte utgöra ett straffbart missbruk av offentlig ställning.

Som missgynnande räknas exempelvis att inte ge den service som en mottagare är berättigad till eller att inom ramen för en offentlig upphandling missgynna en leverantör.

Något ska normalt sett bedömas som ”otillbörligt” när en person åsidosätter lagstiftning för att få en förmån som egentligen inte skulle ha tillkommit mottagaren. En förmån är således otillbörlig när man får något som man annars inte skulle ha fått. Det handlar då inte bara om materiella förmåner med ekonomiskt värde, utan även förmåner av immateriell natur kan komma i fråga, såsom rekommendationer eller betyg.

¹ Prop. 202/26:217 s. 26